RĂSPUNDEREA PENTRU SĂVÂRŞIREA ABUZULUI DE DREPT. NATURA JURIDICĂ A RĂSPUNDERII PENTRU SĂVÂRŞIREA UNUI ABUZ DE DREPT

Oleg CHICU,
magistru în drept

Recenzent: ***Boris NEGRU,***
doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

SUMMARY

A fundamental principle of law is that of Responsibility, responsibility presented under different forms of moral, religious, political, cultural and juridical forms. The juridical responsibility, indifferent of the form of manifestation, represents the obligation to support the consequences of not observing some rules of conduct, obligation that devolves upon the author of the deed contrary to these rules and which always bear the print of social disapproval of such an action.

Un principiu fundamental al dreptului este cel al *responsabilității*,[1] responsabilitatea prezentându-se sub diferite forme de manifestare: morală, religioasă, politică, culturală, juridică. Răspunderea juridică, indiferent de forma sub care se manifestă, reprezintă obligația de a suporta consecințele nerespectării unor reguli de conduită, obligație ce incumbă autorului faptei contrare acestor reguli şi care poartă întotdeauna amprenta dezaprobării sociale a unei asemenea fapte.[2]

Se poate observa că nici legislația şi nici jurisprudența Republicii Moldova nu definesc această noțiune şi, cu atât mai puțin, pe aceea a răspunderii juridice pentru săvârşirea unui abuz de drept, ele limitându-se doar la precizarea unor forme de răspundere, sferă care se ocupă, mai ales, de prezentarea condițiilor angajării unei anumite răspunderi, a naturii sancțiunilor prevăzute şi a întinderii acestora, a principiilor răspunderii, fără a viza aspectele generale legate de instituția răspunderii juridice de natură să contureze o teorie în materie.[3]

În principiu, fiecare ramură a dreptului cunoaşte o formă de răspundere specifică, existând mai multe forme de răspundere juridică:

- răspunderea juridică politică;
- răspunderea civilă (delictuală şi, respectiv, contractuală);
- răspunderea penală;
- răspunderea administrativă;
- răspunderea disciplinară[4];
- răspunderea patrimonială (ca varietate a răspunderii civile contractuale)[5];
- răspunderea materială.[6]

Dintre acestea, dreptul comun în materia abuzului de drept, dar şi în ceea ce priveşte raporturile de muncă îl constituie dreptul civil; prin urmare, se impune ca punctul de plecare al identificării naturii juridice a răspunderii pentru săvârşirea abuzului de drept în general şi a abuzului de drept în contractele de muncă să-l constituie răspunderea civilă.[7] Apreciem că pentru studiul de față prezintă utilitate definiția care apreciază răspunderea juridică civilă ca fiind acea formă a răspunderii juridice care constă într-un raport de obligații, în temeiul cărora o persoană este îndatorată să repare prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa, ori, în cazurile prevăzute de lege, prejudiciul pentru care este răspunzătoare.[8] În funcție de izvorul din care se naşte obligația de reparare a prejudiciului, răspunderea civilă poate fi *delictuală* ori *contractuală*. Răspunderea civilă delictuală, ce alcătuieşte dreptul comun, reprezintă obligația unei persoane de a repara prejudiciul cauzat altuia printr-o faptă ilicită extracontractuală ori, după caz, prejudiciul pentru care este chemată prin lege să răspundă.[9]

Răspunderea civilă contractuală constituie o aplicație particulară a principiului răspunderii civile, în situațiile în care prejudiciul este produs prin încălcarea unei obligații asumate printr-un contract.[10]

Pornind de la definiția răspunderii civile, în general, prezentată mai sus, dar şi a varietăților acestei

răspunderi (răspunderea civilă delictuală, ce constituie regula, şi răspunderea civilă contractuală, ca excepție) şi luând în considerare faptul că abuzul de drept constă în abaterea de la finalitatea unui drept săvârşită cu rea-credință, rezultă că: *obligația de reparare a prejudiciului produs prin exercitarea abuzivă a dreptului va rezulta întotdeauna din săvârşirea unui fapt abuziv.*

În condițiile în care intervine o faptă ilicită răspunderea juridică civilă va fi dată de natura concretă a ilicitului, delictual ori contractual.

Obligația de reparare a prejudiciului produs prin săvârşirea abuzului de drept va fi întotdeauna strâns legată de natura consecințelor exercițiului abuziv al dreptului. La concret, dacă prin exercițiul abuziv al dreptului de a demisiona în timpul delegării salariatul va produce atât un prejudiciu material angajatorului său, cât şi o perturbare a disciplinei din unitate, acesta va putea răspunde atât patrimonial, cât şi disciplinar.

Consecințele exercițiului abuziv al dreptului vor trebui luate în considerație şi din punctul de vedere al naturii obligației încălcate prin săvârşirea unui abuz de drept. Dacă se încalcă în acest fel o obligație *ex lege*, răspunderea va fi de natură delictuală, iar dacă obligația a rezultat dintr-un raport contractual, răspunderea va fi de natură contractuală.

Practic, dacă exercițiul abuziv al dreptului salariatului de a demisiona constituie o încălcare a obligației de a presta munca în folosul angajatorului său, atunci acesta va răspunde disciplinar.

Obligația de reparare a prejudiciului va fi stabilită şi în funcție de natura raporturilor juridice existente între persoana care îşi exercită abuziv dreptul său şi persoana ce suferă o consecință dăunătoare ca urmare a acestui abuz.

În concluzie: natura răspunderii juridice – ca raport obligațional – va fi determinată, în cazul abuzului de drept:

a) *generic*, de natura raportului juridic existent între titularul dreptului subiectiv exercitat abuziv şi persoana ce suferă consecința prejudiciabilă a acestui abuz, deci de natura dreptului subiectiv abuziv exercitat. În acest fel se determină categoria răspunderii aplicabile, în funcție de ramura de drept. Spre exemplu, dacă raportul juridic, respectiv – dreptul subiectiv abuziv exercitat, este unul specific dreptului civil, răspunderea va fi de natură civilă; dacă dreptul subiectiv va fi un drept administrativ, răspunderea va fi administrativă; dacă dreptul subiectiv va fi născut din raporturi de muncă, răspunderea va fi cea specifică dreptului muncii;

b) *specific*, prin luarea în considerație a obligațiilor încălcate prin săvârşirea abuzului de drept şi a naturii consecințelor produse. Spre exemplu, dacă un proprietar al unui imobil cauzează vecinilor săi prejudicii prin producerea de vibrații sau mirosuri neplăcute, răspunderea va fi de natură civilă delictuală, fiind vorba de o încălcare a obligației legale generale de reparare a oricărui prejudiciu, stabilite în Codul civil, şi de obligația de respectare a dreptului de proprietate al acestora.

Dacă însă locatorul unui imobil produce şicane locatarului său prin exercitarea abuzivă a dreptului de a verifica starea imobilului pe durata locațiunii, atunci răspunderea va fi de natură contractuală, deoarece se încalcă obligația de a asigura locatarului liniştita folosință a imobilului respectiv.

Aşadar, abuzul de drept nu dă naştere unei forme de răspundere juridică de sine stătătoare, alta decât cele cunoscute în legislație, în doctrină şi în practica judecătorească.

Răspunderea determinată de existența unui abuz de drept are natura juridică a dreptului exercitat abuziv. Ea va fi, după caz, civilă (delictuală ori contractuală), patrimonială, disciplinară, materială, administrativă etc., însă aspectul fundamental constă în faptul că de fiecare dată existența abuzului de drept determină anumite particularități ale răspunderii juridice în situația respectivă. Elementele răspunderii (faptă, prejudiciu, raport de cauzalitate, vinovăție) vor comporta aspecte specifice determinate de faptul că sorgintea răspunderii o constituie un abuz de drept.

În concluzie: răspunderea în cazul abuzului de drept reprezintă o varietate a uneia dintre formele juridice de răspundere cunoscute, în funcție de natura dreptului care a fost exercitat abuziv.

Tot astfel se prezintă situația şi în dreptul muncii. Abuzul de drept va determina, în cazul în care este dovedit, o răspundere de natură patrimonială cu particularitățile pe care le vom semnala ulterior. Concomitent se va putea pune problema şi a răspunderii disciplinare, care la fel va avea anumite elemente specifice determinate de faptul că declanşarea ei s-a produs din cauza unui abuz de drept.

Față de aspectele prezentate mai sus rezultă că răspunderea pentru săvârşirea unui abuz de drept în legătură cu contractele de muncă, individuale ori colective, va fi întotdeauna o răspundere civilă, deoarece acesta este genul proxim – de natură contractuală, dat

fiind că încălcarea în acest caz a unei obligații prin săvârşirea unui abuz de drept va avea întotdeauna în vedere o obligație ce incumbă unei persoane ca o consecință a calității acesteia de parte într-un contract de muncă. Singurele forme de răspundere specifice dreptului muncii ori care prezintă particularități determinate de specificul raporturilor de muncă sunt: răspunderea disciplinară şi, respectiv, răspunderea patrimonială a angajatorului ori a salariatului.[11] Prin urmare, săvârşirea unui abuz de drept în legătură cu un contract de muncă, individual ori colectiv, va avea drept consecință atragerea răspunderii patrimoniale şi, după caz, a răspunderii disciplinare a titularului dreptului exercitat abuziv.

Note:

[1] *A se vedea:* N. Popa. *Teoria generală a dreptului.* – Bucureşti: Actami,1998, p. 323; N.B. Negru. *Teoria generală a dreptului şi statului*. – Chişinău: Bons Offices, 2006, p. 249; Gh. Avornic. *Teoria generală a dreptului.* – Chişinău: Cartier, 2004, p. 347.

[2] *A se vedea:* N. Popa, M.C. Eremia, S. Cristea. *Teoria generală a dreptului.* Ediția a 2-a. – Bucureşti: ALL Beck, 2005, p. 287; I. Dogaru. *Elemente de teorie generală a dreptului*. – Craiova: Oltenia, 1994, p. 267.

[3] *A se vedea:* M. Costin. *Răspunderea juridică în dreptul R.S.R.* – Cluj-Napoca: Dacia, 1974, p. 19.

[4] *A se vedea:* L. Bardac. *Răspunderea şi sancțiunea juridică.* – Bucureşti: Lumina LEX, 1997, p. 37; B. Negru. *Op. cit.,* p. 475-480.

[5] *A se vedea:* N. Popa. *Teoria generală a dreptului,* p. 326.

[6] *A se vedea:* N. Popa, M.C. Eremia, S. Cristea. *Op. cit.*, p. 289 - 290; enumerăm, deoarece Codul muncii o reglementează sub acest titlu în art. 269 şi urm. Rămasă în vigoare pentru anumite categorii de personal (contractual militar).

[7] Referitor la diverse accepțiuni ale noțiunii de răspundere civilă, *a se vedea:* I.M. Anghel, F. Deak, M.F. Popa. *Răspunderea civilă.* – Bucureşti: Editura Ştiințifică, 1970, p. 9-11; M. Eliescu. *Răspunderea civilă delictuală*. – Bucureşti: Editura Academiei, 1972, p. 5-8; I. Albu, V. Ursa. *Răspunderea civilă pentru daunele morale*. – Cluj-Napoca: Dacia, 1979, p. 23-24; L. Pop. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Tratat.* Ediția a II-a. – Iaşi: Chemarea, 1996, p. 158.

[8] *A se vedea:* L. Pop. *Teoria generală a obligațiilor.* – Bucureşti: Lumina LEX, p. 164.

[9] *Ibidem,* p. 177.

[10] *Ibidem,* p. 336-337; Pentru o analiză comparativă a răspunderii civile delictuale şi a răspunderii civile contractuale *a se vedea:* B. Ştefănescu, R. Dimitriu. *Drept civil.* Vol. II. – Bucureşti: Lumina LEX, 2002, p. 88-90.

[11] *A se vedea:* I.T. Ştefănescu. *Tratat de dreptul muncii*. Vol. I. – Bucureşti: Lumina LEX, 2003, p. 680.